„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“
За Угарску Србију, Црну Гору и др. стране земље

на годину	К 34·—	46·—	дин.
на по године	К 17·—	23·—	„
на чет. „	К 8·50	11·50	„

Поједини бројеви стају 12 пот.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској ул. бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 59. У Новом Саду, у суботу 23. марта (5. априла) 1913 Година XXIX

Да ли споразум против Црне Горе?

Они, који су учили и проучили европско међународно право, ти се данас више не разазнају у том праву, јер је у данашњем балканском рату европска дипломатија у том праву све испреметала, све тумбе окренула, да се кренога имена не зна. Хоћете ли питати, ко то говори у име европске дипломатије, у име *шест* европских велесила, то не можете добити одговора Јесу ли она господа у Лондону, који су као амбасадори оверовљени *само* код енглескога двора, они, који говоре у име европских велесила? Је ли та лондонска амбасадорска „реунија“ неки европски »трибунал«, неки европски „ареопаг“, који доноси одлуке, обавезне за читаву Европу? Такове „реније“ није никад било, нити је могло бити, и европско међународно право до сада такове „реније“ *није* познавало. Европско међународно право познаје међународне *конференције* и *међународне конгресе*, где су велесиле посебним пуномоћницима представљене, али не познаје „реније“, где би амбасадори, оверовљени код појединога двора, без посебнога пуномоћија за дипломатски скуп могли представљати велесиле, то до сада никад било није. У кримском рату била је год. 1855. *конференција у Бечу*. Али та је била међу амбасадорима *ратујућих странака:* Француске, Енглеске и Русије, те Аустрије као савезнице Француске и Енглеске. Па пошто та конференција *није* успела, те рат био продужен, то је тек год. 1856. следовао *европски конгрес у Паризу*, али по посебним пуномоћницима ратујућих странака.

Али амбасадори у Лондону, јесу ли то представници ратујућих странака? Никако. Ниједна од велесила није у рату ни са Турском, ни са балканским савезом. Велесиле умешале су се на мирни начин у ствар Балкана *пре* балканскога рата. Али кад је status quo пао у бунар, па балкански савез имао огромна успеха против Турске, велесиле изјавише, да ће бити *неутралне* и да *не ће* никако сметати војничким операцијама ратујућих странака. Али наједаред искрсне питање *Албаније* са мисли стварања *албанске државе*. И тога до сада у међународном праву *никад* било није. Ко су ти Албанци? Јесу ли они *ратујућа* странка према балканском савезу? Јесу ли *они* као ратујућа странка *искали* стварање албанске државе или автономију неке Албаније? После крвавога рата за ослобођење Србија је искала државноправну автономију, па ју је као вазална држава и добила, а Грчка после свога крвавога рата задобила је и своју потпуну државну независност. Али где се Арнаути борили за своју државну самосталност, јесу ли се они борили против Турске, па хоће сада своју независност? Напротив, они су били савезници Турака против балканскога савеза. Али лондонска »реунија« наједаред искрсне са стварањем албанске државе. И томе *нема примера* у међународном праву. Забадава ћете ви данас по међународном праву питати: кога од ратујућих странака представља данас та лондонска »реунија«, па ћете забадава питати, где је тај *неутралитет*, који су велесиле у почетку балканскога рата обећали, кад се „реунија“ у Лондону у *свашта меша*, па чак ствара и неку Албанију.

Само са *збрком појмова* против досадањега европскога међународнога права могло је покренути *питање Скадра*, да се од њега начини неко европско питање. Црна Гора и Србија у *рату са Турском*, то су ратујуће странке. Али наједаред дође абер од лондонске „реуније“ амбасадора: *не дирајте у Скадар*, већ повуците вашу војску од Скадра па идите кући! А где је обећани неутралитет? а где је обећање, да велесиле *не ће* сметати операцијама у рату између Турске и балканскога савеза? Јест! Али европска дипломатија, представљена тамо у „реунији“ амбасадора у Лондону, каже: Скадар мора припасти *будућој* Албанији, јер је *то у интересу Европе*. Збиља у интересу Европе? Па у чему су европске велесиле интересоване, да *Скадар* припадне будућој Албанији? Је ли то интерес Русије, интерес Француске, интерес Енглеске, па интерес и Немачке? Ако би и Италија имала каквога интереса, да Скадар *не припадне* Црној Гори него будућој Албанији, то би се баш интерес Италије *косио са интересима наше монархије*. Дакле питање Скадра *није никако европско питање*, већ питање наше монархије, па и овај интерес је *врло сумњив*.

Питање Скадра управо се *надувало као неко европско питање* и према томе дошло се од стране лондонске „реуније“ до оне консеквенције, која се *таки показала као несмислена, дошло се до флотске демонстрације*.

Шта се хоће и шта се може са том флотском демонстрацијом још против Црне Горе? И ту је европска дипломатија дошла опет у противност са досадањим међународним правом. Је ли мала Црна Гора каква поморска држава? Та Црна Гора нема баш ниједну своју поморску ратну лађу, а и нема своју поморску трговачку марину. *Шта ће ту да се блокира?* Ваљда *Бар* и *Улцињ*, којих куће скоро можемо на прсте избројати? Или ће блокада осујетити довоз хране у Црну Гору? Али Црна Гора може себи набавити хране колико хоће сувим преко новоосвојених српских крајева. Та умишљена блокада не може имати никаквога успеха, а стаће нас много новаца, у којима заиста не обилујемо. Али биће једини успех те блокаде, да ће уз велику опасност за европски мир пооштрити *противност између тројнога споразума и тројнога савеза*.

Русија у флотској демонстрацији не ће *никако учествовати*. Руски министар спољних послова *Сазонов*, на југа је скочило јавно руско мњење, врло је *ушепртљио* па казује: Русија је пристала на *опомену* краљу црногорском у ствари Скадра, како се *неби делила* од других велесила. Ако краљ Никола хоће да уважи опомену: *добро*, ако пак *не ће* да уважи: опет *добро* — Русија се даље *не ће* мешати. Француска то исто каже што и Русија, и она *не ће* учествовати у флотској демонстрацији. А Енглеска? Она ће послати једну или две своје лађе у јадранско море, али не да иду пред Бар или Улцињ, него да разгледају шта то бива у јадранском мору. Немачка? Она каже: хајд да и ја пошљем као савезница Аустро-Угарске *једну лађу* у јадранско море, али је сасвим равнодушна а иначе Немачка куда да припадне Скадар. Ту нема интереса за Немачку, јер Скадар нема никакве везе са багдадском железницом. А Италија? Краљу Виктору Емануелу III. мало је непријатно да ступи против свога остарелога таста краља Николе, па ће имати да издржи разна пребацивања од стране своје супруге, лепе краљице *Јелене*, али као вели: кад италијански државници хоће да се Италија нађе тамо око Албаније, није рђаво, јер по потреби може Италија да зграби велике део будуће Албаније.

Јасна је дакле, ствар, да **нема споразума** међу европским велесилама против Црне Горе, и ово ће најјасније доказати и већ је доказала флотска демонстрација против Црне Горе.

Европска дипломатија, представљена тамо у Лондону од амбасадорске „реуније“, начинила је читаву збрку у досадањем европском међународном праву и та *збрка* обићи се тој европској дипломатији о главу.

Братски одзив
на ратне успехе балканских савезника.

Хрватски лист „Ријечки Нови Лист“ поводом пада Одрина доноси ова два особито лепа чланка у 75. и 76. броју свом:

У знаку Једрена!

На једренским утврђењима вију се бугарске и српске заставе. Бугарски и српски војници, савезници и браћа по крви и језику, који су месецима сложно сносили све огромне напоре осадне војне, проводећи хладне, кишовите, снежне дане и ноћи у рововима око једренских утврђења, спремни сваког часа на бој, увек у додиру са смрћу — сада се могу мало одморити, јер постигли су свој циљ, заузели су највећу турску тврђаву, коју је свет већ почео да сматра непредобивом...

Велик је то успех. Велик због тога, што је пад Једрена сам по себи један од најважнијих догађаја у овом рату, а још већи постаје тај успех за то, јер он није нити бугарски нити српски већ — заједнички српско-бугарски успех, успех који је постигнут само слогом, заједничким радом, напорима и патњама српске и бугарске војске. Пад Једрена дошао је као последица сложнога и заједничкога рада једнокрвне браће и за то је оправдана нада, да ће се на заузетим једренским утврђењима, натопљеним српском и бугарском крви, још јаче утврдити слога између два братска народа, да ће ухватити спознаја, да ће бити Србија и Бугарска јаке само у слози, још јачег корена у Београду и у Софији, у читавој Србији и читавој Бугарској.

За то нам је српско-бугарски успех код Једрена тако мио, за то га сматрамо тако великим, јер смо уверени, да ће он бити велик нарочито у својим посљедицама, по своме утицају на развој односа између Србије и Бугарске у будућности.

Непријатељи Јужних Славена били су увек живо на послу, да посеју семе раздора међу појединa југословенска племена и ако ови наши вековни непријатељи у последње време у томе не успевају онако, као некада, није њихова кривица, јер њихов је рад на томе пољу непрекидан — само се је наше поље некако променило и ово отровно семе не може се више на њему тако лако оплодити, како се оплођивало још пре неколико година.

Нарочито у последње време, од почетка балканског рата, чине наши заједнички непријатељи све, да заваде Србе и Бугаре због граница, које треба да се поставе између обе државе, због поделе освојених земаља. Надајмо се да ће се и Срби и Бугари увек кад дођу у искушење, сетити једне светле тачке из овога рата, тачке која је светла само за то, јер су се на њој нашли у сложном раду, заједничким патњама и великим жртвама, да ће се сетити — Једрена и отерати од себе напастника, који им дошаптава, да је слога — слабост, док им Једрене јасно и очито доказује, да је њихова моћ и будућност само у слози и братској заједници.

Посљедице пада Једрена могу бити велике и с обзиром на закључење мира, односно наставка рата. Једрене би припало Бугарској и да није пало, да је одважни Шукри паша помоћу храбре једренске посаде задржао Једрене у својим рукама до закључења мира. Сада је, пак, положај јако измењен. Савезничка војска, која је до сада обседала Једрене, постала је слободна и ко зна, можда ће бити послата, са свима својим великим обсадним топовима, на чаталџанску линију и на галипољски полуоток, да зада непријатељу и тамо још последњи, одлучни ударац и да му подвикне: нема за тебе места у Европи!

Свакако, падом Једрена јако је измењен опћи положај, јер ако буде диригирана једренска српско-бугарска војска на Чаталџу и пробије тамо турски ланац — тешко да би се савезници задовољили границом Енос—Мидија, како су је предложиле велике силе.... Ситуација постаје опет врло критична и врло је могућно, да нам већ непосредна будућност донесе велика нова изненађења!

Осим тога ту је и питање Скадра. Енглеска је у том питању играла *доста неискрену улогу*; она је у њем напустила своје пријатеље Русију и Француску и пришла тројном савезу, који је тиме био ојачан и тако је пала одлука гледе Скадра онако, како је то тражио тројни савез: Скадар је досуђен Албанији! А пред њим стоји јака црногорска и србијанска војска, која само још чека, да се реши питање одласка грађанског становништва из Скадра, па да подузме на њ јуриш, како је то учинила и српско-бугарска војска пред Једреном. И заузеће удружени наши соколови Црногорци и Шумадинци ово орловско гнездо, надајмо се, да ће за који дан поносно залепршати црвено-модро-бела тробојница на кршном Тарабошу и обзнанити свету, да је и овде триумфирала слога и братска заједница, али — шта онда? Велике силе кажу, да има Скадар припасти Албанији, али шта ће казати краљ Никола и његови соколови, који су победили орла? Краљ Никола поновно је изјавио, да из Скадра, ако га једном заузме, не ће изаћи. Ко ће доћи, да га присили на то?

На Балкану има доста клица за нове и тешке кризе, али нека само остану савезници сложни, јер у слози и заједници они су јаки. На њиховој страни стоји, док су сложни, све Славенство, у првом реду велика и јака славенска Русија, која се све више буди и почиње схваћати велику своју задаћу. Русија, подмлађена у уставности, почиње постајати оно, за што је позвана: водитељица и јака заштитница Славенства.

У старој службеној и дипломатској Русији Славенство није имало особите заштите. Руска бирократија није била народна, славенска и у колико је од случаја до случаја нису гурнули напред велики духови, којима је Русија увек обиловала, она је устајала увек против сваког народног, славенског, покрета видећи у њему

опасност за апсолутизам. Сада Русија има своју думу, која славенски осећа. Те своје славенске осећаје сјајно је манифестовала подмлађена Русија, представљена у руској думи, поводом заузећа Једрена. Значајна је ова сјајна манифестација, она значи Ускрс Славенства, она је весник нових дана и за то: без страха!

Противници славенства и ослобођење Балкана.

Падом Једрене побољшала се силно и тако врло повољна војничка ситуација савезника: остаје слободно за евентуалне даљње операције преко 100.000 српских и бугарских војника са свим тешким опсадним топовима, који су досле сипали паклену ватру на турску тврђаву, а успостављена директна железничка веза преко Једрене са Чаталџом олакшава неизмерно апровизацију тамо оперирајуће бугарске војске. Не дође ли најскорије до мира, војничка се сила као ријека, која је нашла најнаравнији ток, диригира сама по себи на Цариград и Дарданеле. То је наравна мета југословенске бујице, која је властитом снагом као дјечје играчке отплавила умјетне насипе, подигнуте и толиком бригом уздржаване од европске дипломатије, насипе, на којима је већ њемачки Drang био почео да гради своје мостове.

Овај чудесни рат, који је очитовао запањеној, изненађеној Европи досад неслућену младеначку енергију и добро самопоуздање балканских народа, показао је уједно, да су први фактор на Балкану не европски дипломати ни којекакви страни интересенти, него баш балкански народи, они досад потцијењивани народи; да је њихова енергија, која је сломила турску силу, бацила полумјесец до испод бедема Стамбула, толико моћна, да уништи било које туђинске колонизаторне и политичке планове на балканском полуотоку.

Ојачана сила Славенства на Балкану тражи и тражиће ријешење балканскога питања у славенскоме духу. Славенски бајунети, окренути сада прама Цариграду и Дарданелима, показују смијер тога ријешења. Одмах након пада Једрена напредовале су савезне војске на Чаталџи за који корак прама Цариграду — можда ће опће политичке прилике, никако остатци турске војске, обуставити ово напредовање, власти ће свакако за сада спасити Турској њезин главни град, очуваће га као некакви оријентални музеј у Европи, исто тако придржати ће за вратара на Дарданелском тијесну изнемоглог старца Турчина, али баш зато ријешење балканскога питања не ће бити потпуно. Таково може бити једино са славенским Босфором и славенским Дарданелима. Европа би се дакако свом силом опирала том наравном ријешењу, а то опирање има оштрицу једино против Словенства. Ни Енглеска, која је у савезничком одношају са Русијом, не би радо видјела своју пријатељицу у средоземним водама, па зато не би пристала, да се отворе врата Црнога Мора.

Тако налазимо сву неславенску Европу сложну у томе, да се балканско питање, које су савезници тако сјајно почели ријешавати, не ријеши потпуно на најнаравнији начин, у славенскоме духу. Ко више ко мање сваки настоји спасавати на свој начин турску љешину, не мареći зато, да ће њезин задах кужити Балкан — главно је, да се Славенству, његовом наравном развитку постављају запреке.

Тамо, на истоку смрад турске љешине, амо, на јадранској обали, дрека арнаутског дјетета између својих њежних дојиља: те је неугодности нашла Европа за балканске Славене, обмамљене, како кажу, својим побједама. А вриштајућем арнаутском кржљавом новорођенчету пружа стара Европа за играчку Скадар... малко окрвављен српском крви, но не мари.

Међутим, пар јутара земље више или мање новој држави, која је искочила из главе бечке дипломације као што се некад Минерва потпуно оружана родила из главе Зевса, није ствар од велике важности. Ни тобожњи успјеси становитих медиокритета, слављени као такови од бечке штампе, као н. пр. пристајање црногорске владе, да један аустро-угарски конзул смије учествовати у истрази ради убијства фратра Палића, за кога се већ испоставило, да је био политички агитатор и агенат, који је звао пук на буну и не хтио се покорити новим властодршцима, не треба да балканским Славенима помути радост над сјајним побједама.

Сиђушним се успјесима задовољавају они политички велеуми, који су далеко друге циљеве имали на Балкану него ли приређивање арнаутских циркуса и наметавање самосталности полудивљим племенима, који ту сумњиву благодат нису сами ни тражили. Успјеси су то, који подсјећају на дијете, што је добило негдје шибе, а онда исплази језик — освећује се.

Главно је, што су Балканци, уз сва сиђушна задиркивања, извршили добар дио свога дјела, спасили рају из турскога ропства, ојачали себе, избрисали турску из Европе; што су не само поразили турску војску него избили из руку дипломацији магични штапић status-a quo, којим је распршавала све њихове наде и обарала њихове оправдане тежње. Ако и није сада балканско питање потпуно ријешено, ипак је много учињено, а о политичкој мудрости, о слози балканских народа, овиси, да у будућности, у згодном часу, изврше до краја дјело, које им налажу њихови интереси.

Скадарска криза.

Са флотном демонстрацијом против Црне Горе изгледа да се још натеже.

Ми смо јуче забележили, како један париски лист јавља, да је и француски министарски савет решио, да се пошаље у црногорске воде једна француска лађа, али је синоћ из Беча јављено, да француска влада није још никакво дефинитивно решење донела.

Ако се, међу тим, и француска влада реши, да пошље ратну лађу, досадашњи се наш назор о флотној демонстрацији ипак не може променити. Та демонстрација нема онај значај, који јој приписују шмокови у неким бечким и пештанским редакцијама.

У осталом сама по себи *демонстрација* не значи много, јер то је још далеко од *блокаде*, а још даље од *присилних мера* против Црне Горе.

Нема пак никакве сумње, да је и сама демонстрација по велике силе врло рискантна с тога, *што се мора рачунати са неодступним држањем краља Николе.* Сама демонстрација не показује довољно јединство великих сила, што је најпосле и сасвим разумљиво, пошто је појаву демонстрације изазвала хистерија извесне дипломације.

Демонстрација је по велике силе с тога врло рискантна, што оне притисак на краља Николу морају да изведу до краја, морају да реализирају сврху демонстрације, а то може да доведе до великих поремећаја.

Краљ Никола стално изјављује, да је Скадар животно питање Црне Горе и да он неће попустити, те, пошто је пад Скадра неизбежан, неће остати друго, него да Европа војничком силом гони једног хришћанског владара из Скадра.

Развије ли се ситуација дотле, то ће се догодити велики европски скандал, јер Русија не ће дозволити даљи корак од демонстрације, но желити би било, да ипак до тога не дође.

Поремећен сан краља Николе.

Лондон, 21. марта.

Извештач листа »Daily Express« телеграфише са Цетиња, да су јуче после ручка пробудили краља Николу, да му јаве, *како се аустро-угарска флота појавила пред Баром.* Кад је дворски маршал прочитао краљу телеграм, краљ се окрену на другу страну рекавши: *„Не буните ме у спавању.“*

Француска и флотна демонстрација.

Беч, 21. марта.

Учествовање Француске још није службено објављено, но у овдашњим политичким круговима постоји нада, да ће се француска влада за учествовање решити.

Изјава краља Николе.

Варшава, 21. марта.

Црногорски краљ Никола рекао је дописнику листа »Газета Варшавска« ово: Ја сам данас 73 године стар. Почео сам владати као сасвим млад човек. Могу вас уверити, да у Црној Гори није нико толико мирољубив као ја, али сам са Турском био у сталној борби. Турци су нам пре три стотине година *отели плодно земљиште.* Уверавам вас, да ми *земљиште, које смо освојили, нећемо никоме одступити.* **Ми морамо Скадар освојити.** Скадар је био наш, и ми тражимо оно, што је наше. Ако пак велике силе узбуду хтеле да нас потисну из Скадра и из освојених крајева, **настаће европски рат.** Не тежим за ратом, али ми се боримо за своју егзистенцију, па борбу морамо до краја издржати. Држим, да нас добро познају, те да се зна: **да ћемо или победити или изгинути.**

Скадарско питање у енглеској доњој кући.

Лондон, 21. марта.

Либерални посланик Алдн питао је: колико су дана рока велике силе дале Црној Гори и Србији за повлачење трупа из Албаније и да ли су се са тим захтевом великих сила Црна Гора и Србија сагласиле. Подсекретар парламента је одговорио, *да одређен рок није.* На друго питање је излишно одговорити, пошто су напади на Скадар обновљени. Велике су се силе с тога сагласиле за флотну демонстрацију, оне ће у њој учествовати или пустити, да се она изврши. Две су енглеске лађе код Крфа спремне, да у демонстрацији учествују, *чим се за то друге силе спреме.*

Енглеско схваћање.

Лондон, 21. марта.

Питање флотне демонстрације се овде доста хладно схваћа; сматра се као бреша против каквог непромишљеног корака бечке дипломације. Добро обавештени кругови тврде, да су се велике силе, за сад, споразумеле само за демонстрацију. Мисли се пак, да би се према Црној Гори, у крајњем случају, ишло само дотле, да се заузме Бар или Улцињ и да се држи као залога за Скадар, ако, после пада му, из њега краљ Никола не би хтео да изиђе.

Италијанско јавно мишљење.

Бечки лист „Ди Цајт“ доноси оригиналну вест из Рима, да сва италијанска независна штампа, поводом скадарскога питања, пише о Црној Гори симпатично и да јој држи страну.

Руско држање.

Прашка „Narodní Politíka“ (бр. 90.) доноси из Петрограда овај телеграм:

Из дипломатских кругова се саопштава, да се Русија, истина, није испречила пред флотну демонстрацију, али је задржала право самоопредељења, ако би се хтело поћи даље од обичне демонстрације. Са свом одлучношћу и са свима средствима одупрла би се Русија, када би велике силе хтеле покренути какву даљу акцију против Црне Горе.

Србија и питање Албаније.

(Информације с меродавног места.)

„Србобран“ доноси ово:

Наш нарочити дописник у Београду добио је на меродавном месту и саопштио нам је данас телеграфски ове информације о повлачењу српских чета из Албаније и о питању заштите католика и муслимана:

Београд, 28. марта

О повлачењу српских чета из Албаније.

У поводу вести, да ће се тражити од Србије и Црне Горе, да одмах повуку своје војске са територија, који ће припасти Албанији, да ће се католици и Муслимани, који ће припасти Србији и Црној Гори, ставити под неку заштиту, која ће им гарантовати слободан живот, — изјављују овде најупливнији политичари, **да такав захтев, ако га уопште буде, не би могао имати реалнога ефекта.** Србија ће према свом ранијем обећању после решења питања Албаније признати то решење и повући трупе; али је јасно да се пре тога мора албанско питање **потпуно решити.** Окупационе државе не могу оставити албански територијум на њему сво оно, не само српско и грчко, него и муслиманско-арнаутско и турско становништво, које се заложило за мир и поредак и примило пријатељски окупационе власти, — на милост и немилост анархији, пре него што се тачно утврди, ко ће репрезентирати у Албанији редовну власт и штитити барем онолико слободу становништва, колико се са неке стране тражи за муслимане и католике, који ће припасти Србији, Црној Гори и Грчкој. Треба дакле да се најпре реши питање образовања власти у Албанији и да окупационе трупе и власти предаду правоваљаним представницима те власти своју досадашњу власт. Ово питање велике силе свакако морају најпре на чистац извести и о свом решењу обавестити савезнике.

Исто то вреди и за Скадар. Онде је још оружана турска посада. Треба знати, коме ће се она предати, и шта ће бити са скадарским утврђењима и војском, и куда ће она, и ко ће турску власт у Скадру преузети.

Заштита католика и муслимана.

Заштита католика и муслимана никако се не може признати којој страној сили, а ни заједници европских сила, јер би то значило оштетити суверенитет Србије и Црне Горе, који је и на досадашњем мањем територију био неограничен, односно потпун.

Ако су католици и муслимани српски поданици и грађани, онда их једино српске власти могу штитити. У Србији је било католика и министара, и било их је и министара просвете и црквених дела; муслимани имају повластице и држава им плаћа верске поглавице. Муслимани се никада до сада нису тужили на Србију. Србија сама нуди Ватикану конкордат за заштиту католика, а Црна Гора га већ има. Устав забрањује прозелитизам, па је немогуће замислити какав страни протекторат. То би претпостављало, да држава сама сматра иноверце странцима и опаснима, кад их сама неће да штити. И то би само шкодило положају иноверника и запречило да им се даду слободе и права, каква им се мисле дати конкордатом и уређењем положаја муслимана.

Јасно је дакле, да се сва та питања не могу расчистити на пречац, нити онако како извесна штампа то представља.

Рат на Балканском Полуострву.

Већ два дана има, како се у свима слојевима нашега народа пита само једно: *Шта је са Скадром?* Огромно је интересовање нашег народа за догађаје око тога тврдога града, који под ударцима српским лежи у последњим трзајима. Још ономад се је пронео глас, да је Скадар пао, али та се вест, која је у први мах поздрављена с великом радошћу, *није обистинила* и до овога часа немамо позитивне вести, како управо стоје операције око Скадра. Не ћемо се зато упуштати ни у какве комбинације, него ћемо стрпљиво сачекати *позитивне вести,* које нас не ће остављати у сумњи о војничкој судбини Скадра.

Освојење Једрена.

— Извештај генерала Степановића. —

Од стране команде друге српске армије у Једрену изаслана су у Београд два официра да поднесу на меродавним местима извештај о освојењу Једрена.

Из њиховог извештаја разабире се ово:

У понедељак 24. пр. м., издао је генерал Степановић текстуално ову наредбу:

„Генерал Иванов јавља данас у 1 и 30 после подне, да су трупе источног сектора достигле до на 300 метара од жичних мрежа линије форова.

Изискују се најенергичнија одважна дејства од стране осталих сектора ради привлачења што више противничких трупа на секторе, а тако исто и ради нападаја на линију форова, где се укаже могућно. Ово Вам саопштавам ради тога, **да предузмете сва напрезања, те да у напред изложеном смислу олакшате успех трупама источног сектора.** Та напрезања су потребна да би се могло постићи жељено дејство.

Достављајући предње, наређујем, да 13. пук са 55. (бугарским) подузме наступање ка Јуцтепелару и Јеникује и овај заузму и ту да се утврде; 15. пешадиски пук да продужи наступање ка Шејтан Табљи, привлачећи на себе што већи део турске пешадије; 20. пук да заузме положај источно од Кадикеја достижући испред Девербеја. Артиљерија да потпомаже ово наступање јаком и силном ватром, одржавајући што тешњу везу са пешадијом горњих пукова. Почетна наступања да буду у слабијим етапама док се претходно не изврше насилна рекогносцирања и не утврди, чега има пред пуковима.

Ови делови да буду упућени, да добро буду снабдевени бомбама, маказама и сикирицама за сечење жица. Ово ће бити свакако последњи напад, који треба учинити, да се главни отпор на источном фронту сломи и тврђава узме.

Почетак наступања данас у 4 сата после подне." Наредба је тачно извршена. И још више, узети су сви форови на српским секторима.

Почетак наступања, у 4 сата по подне, по дану био је опасан, али је требало на ту страну навући што већу силу Турака. До среде у 10 сати из јутра заузеле су српске трупе целу линију испред себе, и то тимочка дивизија првог позива на првој линији утврђења: Карантепе, Карађозтабију. Елистепе, Јузтепе; на другој линији Чаиртепе, Ајнолтабију, Кензтабију, Босјуктабију. На тој линији *заробљено* је **8000 Турака војника и 230 официра.**

На трећој линији напослетку заузете су тврђаве Калдарак Илдирим, *где се налазио Шукри паша са штабом, који је сав заробљен.*

У среду око 10 сати пре подне *дунавска дивизија* другог позива *освојила* је тврђаве *Папазтепе* и *Бујчутепе.*

Укупно **заузели су Срби 7 сталних форова, 4 редута, 17 пољских и 19 градских батерија, запленили 190 топова, заробили 2 генерала, 400 официра и 15.000 турских војника.**

— Заробљени немачки и румунски официри у Једрену. —

У Једрену је, како јављају из Софије, *заробљено 63 немачка и 13 румунских штабних и виших официра.* Командант једног од главних утврђења, Маслака, био је немачки артиљеријски пуковник фон-*Хелман.* У другом једном важном фору био је заповедник такође немачки пуковник, иначе по народности Пољак, Турчевски.

У свима досадашњим биткама у овом рату може се рачунати, да је *заробљено преко 100 немачких* официра.

— Српски сектори. —

Форови, који су стајали на супрот Србима, били су врло јаки. Српски сектори су имали у свему четири бугарска опсадна топа, дочим су најмодернији српски тешки топови, свега 54, заједно са тобџијама, били већим делом на бугарским секторима. На српским секторима било је 80 пољских топова, међу њима 4 хаубичке батерије.

На страни саме тимочке дивизије избачено је за време јуриша из српских топова 18.000 метака.

И пољски топови, како се касније констатовало, успешно су уништавали послугу турских топова у утврђењима, те је нађено много топова, чија је читава послуга побијена. На *мине* нису нигде ни Срби ни Бугари наишли, а и вучјих јама није било много. Некоји турски форови имали су и отворених батерија.

— Како је у Једрену. —

У Једрену чини се, да није била никаква глад и оскудица, како се раније јављало. Више су оскудевали војници него становништво. Шукри паша је поступао разумно и доста хумано. И сама варош никако није онако опустошена, како се јављало, приватних зграда нема много порушених. *Селимова џамија је недирнута.* Становништво у Једрену врло мешовито, држало се прилично апатично.

Страни конзули се с особитим признањем изражавају о српској војсци исто тако и заробљени немачки официри. Ови официри веле, да су одавно напустили немачку службу и ступили у службу као инструктори турске војске. Међу турским официрима било је неколико родом или старином из Босне. Они су се пријатељски споразумевали са Србима и били српским официрима при руци код пописивања плена.

— Српски официри. —

У супрот бугарској вести, да је код Једрена пало свега погинулих и рањених Срба 1200, констатује се, да је *до јуче ујутро у Београд довезено 1500 рањеника,* а још многи имају да се довезу, а многи су разређени по болницама у осталим варошима.

Бугарска влада је допустила, да се кроз 15 дана могу преносити кућама погинули Срби пред Једреном.

— Повратак српских трупа са Једрена. —

Српске чете са Једрена већ се враћају натраг, али ће требати још неко време док се све поврате.

Опсада и пад Скадра.

Котор, 21. III. (3. IV.) Према индиректним вестима, **непосредно предстоји пад Скадра.** *Главни јуриш,* који већ скоро *четири дана траје,* јуче је читавог дана настављен. Србијанске и црногорске трупе заузеле су три редута и успркос ватре турске артиљерије освојиле су и Мали Бардањол. Турци су већ у понедељак напустили позиције на Брдици.

Већина топова са турских утврђења су *ућуткани,* или зато, што им је нестало муниције, или што су разорени. Чује се, да је посада на Тарабошу одсечена од града.

Бомбардовање српске артиљерије и јуче после подне је настављено, и то са још већом жестином. У граду је на неколико места настао *велики пожар,* који се наравно за време операције тешко може гасити. Отпор града може се још рачунати само на сате.

Берлин, 21. III. (3. IV.) „Lokalanzeiger" јавља из Улциња: Прекјучер су до подне црногорске трупе напале турске позиције на Тарабошу. *Бој* је трајао од 9 сати у јутро до касно у ноћ. У подне је узета прва редута. Српска артиљерија држала је турске позиције у шаху, те је било спречено међусобно помагање турских артиљеријских позиција. Око пет сати по подне *пао* је *други ред шанчева.* И јуче се борба водила с великом огорченошћу. Турска канонада постаје сваким сатом слабија. Вест о доласку двадесет транспортних лађа из Солуна са српским трупама изазвала је међу трупама велико весеље и подигла њихову отпорну снагу. Последњи главни нападај на тврђаву ишчекује се сваки час.

Транспорти српске војске.

Беч, 21. III. (3 IV.) Према вестима овдашњих листова Србија даље транспортује војску у северну Албанију сувим и морским путем.

— Главни јуриш на Скадар. —

Беч, 21. III. (3. IV.)

На обавештеном месту означују вест, да је Скадар већ пао, као нетачну. По последњим извештајима, који су овамо стигли, изгледа, да ће *општи јуриш* на тврђаву *бити тек крајем ове недеље.* Узрок овој одгоди јуриша је то, да новодовучени српски топови још нису намештени на позиције, а опсадници не ће без њихова садејства да ударају на град.

Лондон, 21. III. (3. IV.)

У медованску луку стигло је 28 транспортних бродова са српским трупама. Како „Тајмсу" јављају са Цетиња, искрцавање се може да врши само малим чамцима те тако иде врло лагано. *Општи напад на Скадар очекује се дакле тек кроз неколико дана.* Требаће времена и за намештање топова. Око Скадра и Тарабоша стоји око 30 000 Црногораца, а појачаће их 35.000 Србијанаца.

Вести из Србије.

— Важна изјава министра-председника Пашића у Народној Скупштини. — Железнице у освојеним крајевима. — Отпуштање заробљених Турака. — Интерпелација националистичких посланика. — Ко мути између Срба и Бугара. — Шукри-пашина порука генералу Степановићу. —

(Телеграми „Бранику".)

Београд, 21. марта.

У данашњој седници Народне Скупштине држао је министар-председник Никола П. *Пашић* говор, у коме из међу осталога рече ово:

„Народна Скупштина — уверени смо — осећа с нама дужност, да искаже своју дубоку, неизмерну захвалност беспримерном пожртвовању и челичној храбрости официра, подофицира и војника, поносним осветницима Косова, ослободиоцима старих српских земаља. Српски народ имаће прву бригу, да ублажи губитак храниоца породицама и да им посведочи признање, што умедоше однеговати и васпитати синове, из чије је крви сијнула новим сјајем светлост српскога оружја. Српски народ подићи ће на Косову вечити храм за успомену палих победника.

Од дана, кад смо се растали, српски народ је свршио велико историјско дело. **Његова војска је за месец дана победила Турску,** ослободила браћу, осветила и овеселила Косово тужно; од једне славне битке ишла је муњевитом брзином другој. На *Куманову* је покајала Косово и повратила Душанову царску столицу: Скопље. На *Призрену* и *Прилепу* васкрсла је слободу престонице Краљевића Марка, на *Битољу* показала је целом свету својом сјајном, беспримерном победом, да *нема граница пожртвовању и војничким врлинама српске војске.* Те њене особине доведоше је до Јегејског Мора, на тим крилима је она прелетела са Призрена славног преко малисорских и миридитских кршева *на нашу стару и жељену Адрију.*

Свршивши свој задатак, није се одмарала српска војска, већ је *похитала у помоћ савезницима,* који се исто тако храбро и славно борили на маричком пољу, *са братском бугарском војском освојила тврђаву првога реда,* прву турску престоницу у Европи, и своје име везала за тај историјски светли чин."

Тај говор био је пропраћен френетичким тапшањем. Истицање српских победа код Прилепа и Битоља, наглашавање заслуга српске војске код Једрена и фраза о Адрији нарочито беше запажено.

У министарству грађевина спрема се закон о *железницама* Крагујевац—Краљево—Рашка, надаље Ниш—Мрдаре и Крушевац — Мрдаре, које ће пруге бити део јадранске железнице.

Министар војни наредио је, да се *пусте кући* сви *заробљени турски војници* без обзира на вероисповест, који су рођени на земљишту, што га је освојила савезничка војска. Заробљеници ће пре пуштања бити лекарски прегледани.

Посланици националистичке странке управили су на владу *интерпелацију,* у којој питају, да ли постоје савезни уговори балканских држава; да ли је у њима извршена деоба територија; да ли ће Србији остати оно, што је њена војска заузела? У интерпелацији, управљеној министру војном, питају, колико је српске војске било под Једренима, какова беше њена улога тамо и која утврђења једренска Срби освојише?

Смутње око *поделе* освојених крајева између Срба и Бугара праве 36 бугарских виших официра, који су рођени у околини Велеса. Разбор ће и овде надвладати тим сигурније, што су Срби учинили Бугарима огромне услуге.

Један српски артиљеријски капетан пише, да је **српска војска освојила најјача турска утврђења једренска.** Командант турске војске у Једренима, генерал **Шукри паша предао се српској војсци,** која је **прва** и ушла у Једрене. Српски војници, а нарочито официри тежили су, да испоље и испољили су већу храброст и пожртвовање од Бугара. **Под Једренима је погинуло и рањено 6000 српских војника,** — леже *шест хиљада српских јунака* на једренским зидинама и пронеше славу и име српског народа по целом свету. Слава им!

Командант друге српске армије, која се за вечита времена прославила код Једрена, генерал Степан *Степановић, добио је од Шукри-паше писмену предају града Једрена* **српској** *војсци.* У тој писменој предаји храбри бранилац Једрена вели:

— Маленом, али храбром народу, чијем се јунаштву диви цео свет, предајем ову взрош. Живела Србија!

— Потписан: *Шукри-паша.*

Ово до сада још није продрло у јавност.

НОВИ САД, 22. марта 1913.

— Прогањање српског свештеника. Умировљени рајићки парох и рачуноревизор епархије бачке преч. г. Јован *Јовановић,* одушевљен сјајним победама српске војске у рату против Турске, написао је у „Застави" красан подлистак „Призрен је опет српски". Подлистак је пун искреног српског надахнућа, и така садржина никада до сад није била у Угарској инкриминована. Но сад су друга времена настала, па је државно одветништво у Сегедину тај подлистак оптужило. Г. Јовановић већ је добио и оптужницу, на коју је дао своје приговоре.

— Тешке осуде Срба у Босни. Из Бањалуке јављају, да је Тодор *Поповић,* банкарски чиновник, *осуђен на* **пет година тешке тамнице,** а тежак Драгољуб *Кесић* на **три године тешке тамнице.** Расправа против ова два Србина „велеиздајника" била је *тајна.* Ова страшна пресуда изречена је на основу мишљења генералног штаба. Бранитељи осуђених предали су ништавну жалбу против такове пресуде.

Окружни суд у Сарајеву је у *тајној* расправи *осудио* Дамјана *Петровића,* зидара, родом из Турске, због злочина увреде Величанства *на шест месеци* пооштрене тамници.

Политички преглед.

— Подела изборних срезова у Угарској. У упућеним се политичким круговима тврди, да ће већ у заседању посланичке куће, које се састаје 5. маја, бити предложена законска основа о подели изборних срезова. Потпредседник угарског сабора Павле Бети изјавио је једном сараднику листа „Аз Ешта" о садржини те законске основе ово:

»У законској основи биће само одређен број изборних котара у варошима и жупанијама, а иначе ће влада бити овлаштена, да у споразуму с муниципијама спроведе ограничење појединих изборних срезова. Овај ће се план поделе предложити сабору на одобрење, а касније промене биће могуће само у споразуму са сабором. И код ранијих закона о подели изборних срезова поступало се такођер овако".

— Владина странка у Хрватској, Чаврак и комисаријат. Из Загреба

јављају: Дне 12. о. м. имала би се састати у Загребу странка „народног напретка», да заузме становиште према упућивању неког меморандума министру-председнику Лукачу по неколицини чланова странке, у којем се ти чланови странке заузимају за одржање комисарјата.

Цувајев рођак Пишкулић скупља међу сељацима потписе у исту сврху.

У „Агр. Тагблату“ дементира бивши подбан Чакрак вест, да је он тај меморандум потписао, јер је он потпис одбио, што је саопштио и председнику делегације хрватског сабора у заједничком сабору, грофу Пејачевићу.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 22. марта 1913.

— **»Слога«**, удружење бивших ученика и ученица Српске Велике Гимназије новосадске и њених пријатеља, примила је у месецу марту о. г. од 8 чланова редовних К 24, од 4 члана помагача К 16 и прилога од г. Николе *Мидића* из Сантова К 4, свега К 34.

— **Српски Учитељски Конвикт у Новом Саду** примио је у *маршу* о. г. од г. др. Душана *Радића*, управитеља српске велике гимназије у Новом Саду 2 К уписнине и 20 К чланарине. Од г. Димитрија *Марјановића*, равн. учитеља у Раковцу 10 К чланарине. — Од г. Васе *Бановића*, управитеља грађанске школе у Петроварадину 2 К уписнине и 42 К чланарине. — Од г. Лазе *Тервина*, учитеља у Сентандрији 1 К свечарског прилога. — Од г. Ђоке *Михајловића*, учитеља новосадског 2 К свечарског прилога. — Од г. Станка *Борића*, учитеља у Лединци 25 К чланарине. — Од г. Спасоја *Томића*, учитеља у Шиду 100 Круна чланарине. — Од г. Бранка *Пушника* из Сентомаша уместо венца на одар пок. Мили Емилији *Шијачић-Секе*, 4 ком. друштвених обвезница у вредности 40 К и 10 К у новцу, свега 50 К прилога.

— **Нов дар суботичкој православ. српској цркви.** Пишу нам из Суботице: Овдашње две врле Српкиње и побожне хришћанке, а наиме: гђа Јелена рођ. *Пецић*, супруга нашег дичног брата буњевца дра Симеона *Машићевића*, адвоката, и гђица Даница *Коњевићева* украсише храм наш милодарима својима, поклонивши свака по један дивно израђен и скупоцен барјак (мала литија) од беле брокат-свиле. Обе приложише лепе дарове те у првом реду као добре хришћанке, у славу Божију, даље пак, гђа Јелена из благодарности на великој милости Божијој, која јој је даровала честита и ваљана супруга, нашега брата Стипана, са којим је за сада већ два красне ћерке изродила, те данас отхрањују они у примерном супружком животу са још троје деце Стипанове од прве му супруге, петоро дечице у духу побожности и љубави према роду свом. Зато је гђа Јелена и дала израдити на барјак са једне стране лик свога крсног имена св. Киријака Отшелника, а са друге стране св. Архиђакона Стевана у спомен имендана свога супруга.

Исто тако и гђца *Даница* приложила је дар свој још и за успомену својих добрих и душом и телом оданих родитеља, сада већ покојних, јер после Бога једино њима има да захвали, што данас она тако одличан положај заузима у друштвеном животу нашем, без разлике вере и народности. Покојници осим лепог земаљског блага што јој оставише, негом и трудом својим укаламише у душу наше Данице љубав према вери својој и српском роду свом, образоваше је многострано, тако, да се ми са нашом Даницом само дичити и поносити можемо. И она је дала израдити на барјак свој са једне стране крсно име оца свог св. Јована Крститеља, а са друге стране крсно име матере своје, преподобну Параскеву.

Привремени управни одбор овдашње црквене општине срдачно се захвалио писмено обема прилагачицама на дару њиховом, а и ми им овим путем кличемо: Живеле наше дичне Српкиње, Бог вам даровао сва она добра, што се овде на земљи постићи могу. Хвала вам! **И.**

Новости са стране.

— **Одгризао драгани нос.** Из *Букурешта* нам јављају за ово куријозно дело љубоморна војника: Симеон *Димитрију*, војник 6. пешачке пуковније у Букурешту, врло је волео своју драгану, те био често љубоморан на њу. Због тога је између њих долазило до свађе и препирања. Девојци се напослетку то досадило, те се реши, да свога драгана остави. Јуче после свађе приближи се војник својој драгани, узме је око паса те је стаде љубити. У једном моменту *ухвати њезин нос зубима* па га тако снажно стисну да је *нос сасвим одгризао*. После његова ухапшења изјавио је Димитрију, да је девојку страсно волео, али је хтео, да је унакази с тога, што је приметио, да она њега више не воли, па да се не би другом коме допала.

НОВИЈЕ.

Будимпешта, 21. марта. У последње време искрсле су више пута вести, да ће настати повишење годишњег рекрутског контингента. Сад се јавља, да је војна управа тек лане решила, да повиси број рекрута за 12 годишњу перијоду. Говори се, да се намерава повишење контингента са 15.000 момака.

Копенхаген, 21. марта. Сабор је одбио владин предлог о измени устава те је тако предлог пао.

ТЕЛЕГРАМИ

УРЕДНИШТВУ »БРАНИКА«.

Рат на Балкану.

— Флотска демонстрација. — Заплетено живјете у међународном односу. — Велики турски губитци у Скадру. —

Рим, 22. марта. Ратни бродови, који су одређени за флотску демонстрацију на албанској обали, искупљени су осим немачке и француске крстарице па чим све стигну, почеће демонстрација. Искрцавање војске није предвиђено. Као по чину најстарији управљаће акцијом *енглески* контрадмирал.

Беч, 22. марта. Овдашњи обавештени кругови веле, да је нетачна вест, по којој би Црна Гора за евентуално напуштање Скадра добила Медову. Није ни то истина, да Аустро-Угарска води засебне преговоре с Црном Гором. У Атини су с разних страна учињене припреме против наруџбе грчких пароброда за пренос српских трупа у Албанију и због тог, што грчки ратни бродови прате те транспорте.

Котор, 22. марта. У последњим бојевима око Скадра **Турци су имали страшних губитака.**

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

ОГЛАСИ

Продаје се

један 3½ коњске снаге

бензин мотор

који се може удесити и за гас. Исти се може видети и у раду.

Поближе у администрацији овога листа.

Предаја радње.

Моју на овдашњој пијаци 5 год. постојећу мануфактурну и мешовиту трговину, која врло леп промет прави, вољан сам предати. За услове лично или писмено обратити се власнику:

Орестију Павловом
124 4-5 **у СТ. ШОВА (Бачка).**

НЕДЕЉНИ УЛОЗИ НА ШТЕДЊУ

МОГУ СЕ УПИСАТИ СВАКИ ДАН НА БЛАГАЈНИЦИ НАШЕ МЕЊАЧНИЦЕ.

Плаћа се Круна 1·— на сваку честицу недељно

а укамаћују се

са 4% ако траје уплата 1 годину
„ 4½% „ „ „ 2 „
„ 5% „ „ „ 3 „

За време трајања уплата могу улагачи подизати ⅔ од уплаћене своте као предујам.

ЦЕНТРАЛНИ КРЕДИТНИ ЗАВОД ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО У НОВОМ САДУ.

Слано Купатило

У СТАРОМ СЛАНКАМЕНУ

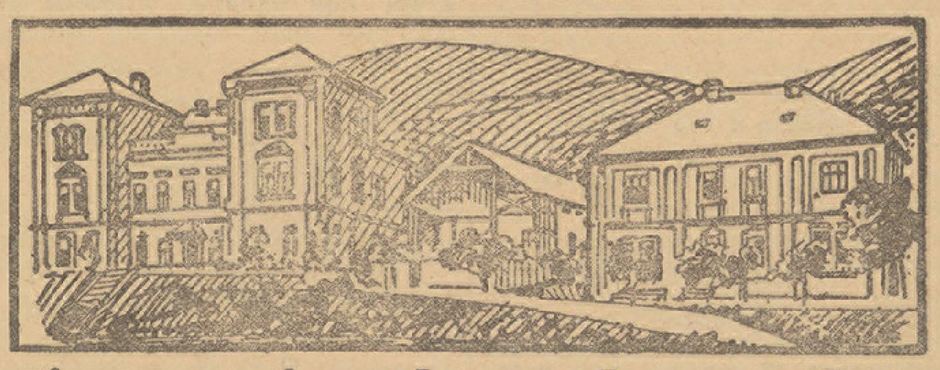

отворено од 1. маја до 1. октобра.

Сланача специјално лечи: ревматизам зглобова и мишића; ексудативно запаљење у трбушној дупљи, материци и јајницима; све врсте катаралних запаљења; малокрвност, бледуњавост и шкрофулозу свиу облика; жигове и себотине; извесне врсте кожних болести.

Купатило има 60 елегантно намештених соба са ценом од 1 до 4 К; лепу пространу новосаграђену

рестаурацију са добрим јелима и пићем,

сталну музику која трипут дневно свира.

Ближа извешћа и проспекте бесплатно даје

46 42—150 **ШТЕДИОНИЦА У СТ. ПАЗОВИ.**

ДУКАТИ

мали и велики (сеферини)

ОД ГОДИНЕ

1913.

МОГУ СЕ ДОБИТИ ПО ВРЛО УМЕРЕНОЈ ЦЕНИ У

МЕЊАЧНИЦИ ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У НОВОМ САДУ

и у филијали Централног Кредитног Завода д. д. у Сенти и код одељења Централног Кредитног Завода у Жабљу.

Исто тако купујемо по врло повољној цени старе бушене и небушене дукате.

Власник и издавалац: Деон. друштво Браник.

Царска штампарија д. д. Браника у Н. Саду.